

CAPUT QUINTUM.

De Commercio Animæ cum corpore.

415 **A**b exteriorum objectorum concussionibus in nostrum corpus agentibus, ac in ipsum mutationem aliquam excitantibus, animam nostram percieri, res est experientia, plus quam vellemus, comprobata. „Nec minus, corpore quiescente, ab internis animi pulsibus machinam nostram commovei, tum in motibus voluntariis, quum etiam internis cogitationibus, ex quibus perturbationes oriuntur, quæ sunt turbidi animorum, concitatieque motus, aversi a ratione, & inimicissimi mentis, vitæque tranquillæ. Important enim ægritudines anxias, atque acerbæ, animosque affligunt, ac debilitant metu. lidem inflammant appetitione nimia; quam tum cupiditatem, tum libidinem dicimus, impotentiam quamdam animi, a temperantia & moderatione dissidentem „Tusc. lib. 4. c. 15. Quibus permotionibus animi respondent in membris corporis motus, qui a nulla externa causa producuntur. Ejusmodi igitur inter corpus, & animam actio reciproca *commercium* nuncupatur. Porro in explicando hoc mirabili naturæ arcano multum desudarunt philosophi tum antiqui, tum recentes: quorum præcipuas opiniones exponam, gravesque, quibus urgentur, difficultates non dissimulabo: „Nec ego nunc ipse aliquid afferam melius. Omnibus enim ferè in rebus, & maxime in physicis, quid non sit citius, quam quid sit, dixerim „. Tull. de Nat. Deor. lib. 1. c. 21.

§. I.

Systema Harmonia præstabilita.

416 Leibnitius, qui mundum optimum esse jussit (225), ne quid ad ejus perfectionem deficeret, novam harmoniam excogitavit, qua, veluti saltuaries illæ insulæ Plinii, corpus, & anima ad concentum moverentur. Nonnulla de *harmonia præstabilita* Leibnitii in historia philosophica delibavimus; rem hic fusius exponere oportet, ac argumenta, quibus impetitur, indigitare. Nullum, si Leibnitium, ejusque asseclas audias, inter corpus, & animam commercium intercedit; sed omnia, quæ ab ipsis peraguntur, phænomena quædam mirè respondentia sunt, harmonicè ita concordata, ut quæ intrò geruntur in anima, eadem serie repræsententur in corpore. Res altius est derivanda.

417 In natura vinculo quodam ærcissimo omnia ita catenata sunt, ut a prima cujusque *monadis* (226) directione, reliqua omnia necessario nexu sequantur, in primoque motu ratio sufficiens sequentium reperiatur, quo posito, veluti, qui primum catenæ anulum trahit, ceteri consequantur, necesse est. Ut quæ mundum universum respiciunt, ad singularem casum contrahamus, corpus, & anima duo sunt per leibnitianos automata; corporale unum, spirituale alterum, quorum operationes mechanico quodam vinculo a penè infinita serie ad creationem referente, in æternumque duratura repetendæ sunt. Pedem ex. g. aut manum moveo; hic motus jam a serie primi illius motus in creatione ita determinatus erat, ut fluxu continuo, motu motum protrudente, ad pedem meum, aut manum impellendam devenerit. Nam motus quantitatem eandem semper in natura conservari, placuit hujus opinionis auctoribus statuere, nullo augmento, nullo decremento imminutam, sed per universalem naturam fluentem, ac refluentem, & omnia ultro, citroque agitantem. Hoc etiam ad animi internos motus est transferendum; ac præsentis voluntatis, seu cogitationis determinatio jam inde ab initio creationis rationem sufficientem habuit, e qua, velut in motu corporali, altera alteram cogitationem determinante, ad præsentem ventum sit; & quæ reliquæ deinceps futuræ proficiscuntur.

418 Quo rem deducat Leibnitius, ne te morer, audi. *Monas* infinita Deus, utpotè intelligentia immensa polens, has series motuum tam in anima, quam in corpore futuras prævidens, ac sciens a primo illo impulsu ceteros deinde motus tali ordine consequuturos; in anima pariter ex illa prima interna motione reliquas ejusdem determinationes profecturas, corpus & animam copulavit, ita sibi in serie motuum respondententes, ut mira consonantia, quæ intus in anima geruntur, in corpore pariter agitentur. „Anima, inquit Wolfius, ita est a Deo creata, ut vi sua sine ope cujusvis causæ omnes suas perceptiones, & appetitiones continuata serie sibi producat, ita ut semper posterioris perceptionis, aut appetitionis ratio sufficiens contineatur in antecedente perceptione, vel appetitione; & corpus ita compactum, ac constitutum est, ut per se solum ex legibus motus sine ulla animæ ope sibi producat omnes suas motiones, itidem continuata serie, ut semper posterioris mutationis ratio sufficiens sit in precedente. Quocirca etiamsi nullum esset corpus, anima eadem continuata serie omnes eas perceptiones, & appetitiones, quas nunc habet, producere sibi posset: & sublata omni anima, corpus eadem continuata serie omnes motus suos sibi crearet. „Physic. rat. sect. 3.

419 En igitur *Harmonia præstabilita* systema, in quo commercium animæ cum corpore tollitur citius, quam statuitur: tantumque consonantia quædam actionum relinquitur, quæ sine ulla copulatione utriusque provenire posset. Anima Ciceronis in saturni, aut jovis stella commorari poterat, dum Philippicas illas ejusdem corpus exarabat in hac urbe, in senatu, aut pro rostris proferebat. In systemate causarum occasionalium, quod mox dabimus, ac relatè ad causas materiales jam explicuimus (165), etiamsi nec anima in corpus, nec hoc in animam agat, tamen utrumque conjugatum requirit; quæ conjugatum occasione Deo præbeat motus utrobique pro re nata producendi. Systema etiam *influxus physici*, ut vocant, si ve verè efficientiæ, inter animam, & corpus commercium intimum exigit. Billebius id sequenti illustrat exemplo. „Concipiamus duo horologia quæ consonare debent: res expedita reddi potest triplici ratione. Una per influxum, si fecerimus, ut alterum agat in alterum, idque vel nutu, vel ex unica tantum parte. Altera per causas occasionales, si opificem operi comitem fecerimus, qui dissonantia alioquin, vel cessatura a motu horologia singulis momentis dirigat. Tertia si sapienter satis perfecimus eas machinas artis, ut singulæ suas leges exactè sequantur, eademque ab initio sibi respondere curaverimus. Ita enim quum utraque easdem, vel similes exequantur leges, semel harmonicæ factæ, numquam dissonabunt. Idemmet exemplum adhibet Bullingerus, ac ferè omnes auctores ab ipsis mutuarunt.

420 Positio. *Systema harmonie præstabilita non satis firmis videtur inniti fundamentis; maximasque incurrit difficultates, e quibus non facile se expediunt ejus assertores.* Nam 1. asserto harmoniæ præstabilitæ systemate, omnia quadam necessitate fluunt, libertasque humana, quam ex intima conscientia in nobis extare, atque ex infra dicendis indubium est, prorsus tollitur: at hoc solum sufficeret ad illud convellendum: nullo ergo innititur fundamento. Prob. maj. Libertas humana vel consideratur relatè ad corporis motus, vel ad internas animi affectiones: in neutro autem casu subsistit libertas humana, in systemate harmoniæ. Prob. min. Corporis motus, ipsis factentibus harmoniæ fautoribus, prorsus ab animi nutibus independentes sunt: atqui animi etiam actiones internæ a principio libero non proficiuntur. Quod sic probo. Wolfio teste, *semper posterioris perceptionis, aut appetitionis ratio sufficiens continetur in antecedente perceptione, vel appetitione*; posita ergo prima perceptione, vel appetitione, reliquæ actiones voluntatis necessario fluxu sequuntur, nec ab ipsa amplius impediri queunt. Nullus evadendi locus hic

re-

relinquitur, nisi dixeris, hanc actionum seriem a libera voluntatis electione ponendam, a Deo prævisam, ideòque ita decretam, quia ab ipsa voluntate ita liberè profecturam intellexerit, ut, servatis libertatis juribus, actiones illæ consequerentur.

421 Pateor, ita compositis rebus sartam tectam libertatem servari: attramen hujusmodi responsionem posse in harmoniæ systemate sustineri ad puræ veritatis lumen nihil diffido. Si enim ratio sufficiens præsentis appetitionis in antecedente continetur; voluntatis determinatio non est ratio sufficiens præsentis appetitionis. Quæ igitur libertas stare potest sine exercitio libertatis? Hæc sane disserens Harmonista, qua de re agatur, & in quo causa consistat, non videt. „Non enim, si alii ad alia propensiores sint propter causas naturales, & antecedentes, idcirco etiam nostrarum voluntatum, atque appetitionum sunt causæ naturales, & antecedentes: nam nihil esset in nostra potestate, si res ita se haberet... Si enim omnia antecedentibus causis fiunt, omnia naturali colligatione consertè, contextèque fiunt. Quod si ita est, omnia necessitas efficit: id si verum est, nihil est in nostra potestate „. Tull. de Fat. cap. 5, & 14. Sed hæc mittamus.

422 2. Systemate harmoniæ admissio, commercium inter corpus, & animam nullo modo explicatur: quod sic ostendo. Duo horologia, quæ sic artificiosè essent constructa, ut mira consonantia omnes motus conformarent, ac, ut ita dicam, ad harmoniæ præstabilitæ leges omnia peragerent, non continuè commercium ullum, & copulationem inter se haberent: at hoc est exemplum, quo harmoniæ defensores cogitatus suos declarant, ut commercium corpus inter, atque animam exponant: nullum igitur erit commercium, nulla copulatio inter utrumque. Vide art. seq. quæ de Archimedis anima disserit Wolfius.

423 3. In harmoniæ præstabilitæ hypothesi omnes certitudinis fontes obæcantur, quin ullum supersit argumentum, quo idealistas, scepticos &c. confutemus. Nam, hoc fieri posse vel a perspicuitate, vel a sensuum testimonio, sensu communi, vel denique hominum auctoritate docuimus Diss. 4. Log. cap. 2. at hujusmodi veritatis criteria, deceptionis potius fontes dicendi sunt in hoc systemate. Hanc assumptionem sic ostendo. Perspicuum mihi est, & ab intima conscientia, & a sensuum testimonio, tum etiam universali hominum persuasionem, & communi sensu, me inter homines degere, cum ipsis sermocinari, eorum animi sensa per verba expressa percipere, cetera: atqui de his dubitare jurè possum, placitis Leibnitii veris extantibus. Alteram hanc assumptionem exemplo singula-

ri

ria Wolfio desumpto comprobo : , Archimedes tam sublimia inventa, quibus geometriam ditavit, in libris suis exposuisset, librosque singulos eodem, quo scripti sunt modo scripsisset, etiamsi nulla ipsi fuisset anima, Psych. rat. num. 637. Quis igitur mihi jurè succenseat, si dubitaverim, Archimedis animum inibi tum fuisse præsentem, dum ejus corpus descripsit radio gentibus totum orbem? Id ad omnes humanæ vitæ eventus extendi posse, nemo non videt; quin perspicuitas ipsa rerum, communis sensus, res ipsa per sensus a me atque ab universo hominum cœtu percepta, atque auctoritate firmata validum sit argumentum, ut credam ea, quæ extrinsecus geruntur, cum interna rerum veritate convenire.

424 Deinde etiamsi nulla extarent corpora, omnia in meo animo ita evenirent, quemadmodum corporibus existentibus. Nego igitur, corpora ulla in rerum natura extare, ac me solum rerum naturam componere contendo. Quomodo probabis, ac me ad confitendum impelles, alia extra me universum habitare? Dices, id a summa Dei bonitate haberi, qui harmoniam hanc præparans, id præcavrit, ne quid in anima gereretur, quin extra ipsam suum objectum responderet. Rem teneo: ratio igitur sufficiens, cur in anima hæc ideas excitentur, in corpore sita est, ac vicissim. Prob. *Si vel demonstratione, vel experientia pateat, id esse A, quod ponatur B; ipsum B erit ipsius A ratio sufficiens . . . quo posito, aliquid ponitur, illud ejus ratio sufficiens est.* Wolf. Ont. 831, & 866. enimverò *positis mutationibus in corpore, poni mutationes in anima: illis verbè sublatis, has quoque tolli: istis impeditis, has etiam non oriri: ac similiter, posita volitione animæ, poni motus voluntarios in corpore; posita nolitione, hos cessare, vel prorsus impediri, fatetur prælaudatus auctor: Psychol. rat. num. 337.*

425 Demum, ne longius rem protraham, innumerabiles actiones sunt, in quibus nulla ratio sufficiens in antecedente reperiatur, quæ consequentem determinare posset; nec ulla connexio ideas antecedentes consequentibus adnectens: sic dum ambulamus, gradum interdum sistimus, directionem contrariam tenemus; dum legimus lexica seriem verborum insistendo, ideas prorsus inconnexas habemus, quin posterioris perceptionis ratio sufficiens contineatur, imò ne contineri possit in antecedente; aded sunt invicem distinctæ, ac separatæ. En lexicon casu aperui latinæ linguæ, in quo lego: *Adjuvo, adlaboro, adlabens, adlato, adlivescit &c.* quæ demum connexio inter has ideas se invicem excipientes, quæ altera alteram trudere possit, ut menti obversentur eo ordine, quo se in lexico excipiunt? Quod si dicas ita se excipere hujusmodi inconnexas

ideas

ideas in mente; quia Deus providens lectionem meam in lexico, sic easdem in mente disposuit, quemadmodum in oculis erant comparituræ; hoc demum est occasionalistarum systema, cothurno mutato, in scenam proferre. Ille enim Deum ponit actu agentem in anima, & corpore, occasione motionum utrobique enascentium: tu Deum ab æternitate res ita disponentem, ut *positis mutationibus in corpore, ponantur mutationes in anima, ac similiter posita volitione animæ, ponantur motus voluntarii in corpore; quod verbis fere totidem ab occasionalistis exprimitur: ut jamnum visuri sumus.*

§. II.

Systema assistentiæ, seu Causarum Occasionalium.

426 Cartesiani ut commercium animæ cum corpore explicarent, ad systema causarum occasionalium (165) confugerunt: quibus etiam subscripsit Para, a cartesianis ceteroqui plerumque dissidens. Si hos philosophos audias, Deus immediate tot in anima producit sensationes, quot corpus ab impressionibus in organa factis mutationes subit. In corpus item eos motus inducit, quos ab animæ motionibus imprimi oportet, quin ullus inter utramque intercedat actionum influxus, ac physica causalitas, nisi eo sensu, quo ad præsentiam unius tamquam conditionis aliud ponitur; talique conditione deficiente, non produceretur. Pluribus in hoc systema invehunt influxus physici assertores, quæ partim citato art. 165 jam dedimus, reliqua hic tradituri. Ne tamen aliquid detraxisse videat roboris, concertationem alibi inter duos auctores institutam ad exitum perducam, eorumdem verbis retentis, ut quisque pro animi sententia litem dirimat, aut injudicatam relinquat.

Systema isthuc, inquit Makus, sustineri non potest: gravissimis enim difficultatibus est implicatum. Et quidem 1. vel omnes omnino animi affectiones a Deo efficerentur; vel aliquæ dumtaxat: si omnes, nulla in nobis erit libertas, imò ne anima quidem: unde enim eam esse demonstrabimus? Si aliquas, cur aliquas, cur non omnes? an plus requiritur efficacitatis ad efficiendas has, quam illas? cur non internoscit anima eas, quas ipsa vi sua progignit, ab illis, quas in ea Deus imprimit? cur eundem planèque similem de omnibus sensum habet? Certè clarissimè sensit Josue, quid interesset inter cessationem solis a cursu suo, cui occasionem tantum ipse præbuit, & inter hasta vibrationem, quæ ab ipso profecta est. 2. Si hæc opinio valeat, omnes animi, corporisque motus habendi erunt in miraculis: ut quorum effectrix causa na-

Tom. II.

R

tu

tura universitate nequaquam contineatur. Neque eos e prodigiorum sensu eximas propterea, quod anima, & corpus iis efficiendis occasionem suppedient: nam & Lazari in vitam revocationi occasionem precēs sororum præbuere; an idcirco minus habenda est prodigiosa? Systemate hoc animæ & corporis conjunctio prorsus non explicatur. Quid, quæro, doceret ille, qui ad elateris præsentiam, indicem horologii a Deo percieri, & contra contenderet? quod quidem in cartesianos vel in primis valet, qui explanationes rerum omnium planissimas profitentur. Magna stultitia est, inquit Cicero, earum rerum Deos facere effectores, causas rerum non quærere. Quidquid enim oritur, qualecumque est, causam habeat in natura, necesse est. „ Mako Psychol. n. 447.

Audiamus nunc Param, & impugnantem, & respondentem: „ Anima, inquit, humana non videtur apta motum producere, ut causa efficiens: ergo verisimile est, varios motus tum liberos, tum necessarios humani corporis causam efficientem habere, quæ sit substantia ab anima humana omnino distincta. Dem. Animæ humanæ propria est *intrinsicæ activitas, & intrinsicæ intelligentia*. Hinc a natura sua binas proprietates excludit, quæ materiam ineptam efficiunt, ut sit causa efficiens motus. At intrinsicæ hæc animæ intelligentia & activitas tanta ne est, ut eam constituent aptam motum producere ut causam efficientem? Non videtur. Ut enim anima sit causa efficiens motus præsertim regularis, qui in corpore ab ipsa animato habetur; deberet intrinsicæ ejus activitas aliquod *actionis medium* habere in partes movendas, & ejus intelligentia aliquam partium movendarum *distinctam cognitionem*. Atqui duo hæc animæ humanæ deesse videntur ad motus liberos, aut necessarios corporis, quod animat, excitandos.

1. *Anima humana nullum actionis medium habere videtur in partes humani corporis movendas*. Activa, est at ejus activitatis intra suam naturam circumscriptæ objectum esse videntur tantum modificationes quædam, quæ in ipsa sunt, & quarum ipsa subjectum est. Activa est, at ejus activitatis ita limitata esse videtur, ut tantum producat tantquam causa efficiens quasdam ideas, quædam judicia, innumera ratiocinia, volitiones plurimas, ac liberas determinaciones, nulla ipsi data actione efficiente extra naturam suam, & in corpus, cui conjuncta est.

Si anima humana motum fibræ, nervi, spiritibus animalibus corporis, cui conjuncta est, indere potest actione sibi propria & intrinsicæ, ratione cujus re ipsa fiat motus producti causa efficiens; nulla alia ratione concipi potest motum hunc indere posse, nisi aliquo ex tribus hisce

me-

mediis, nempe aut *cognitionibus* suis, aut *volitionibus*, aut *sensationibus*, sive sensibus: triplices enim hæc modificationes omnes, quas novimus, accidentales animæ proprietates complectuntur. Atqui sensus intimi testimonio nobis constat, nullam nos concipere proportionem, nullumque nexum inter cognitiones nostras, aut volitiones, aut sensationes, sive actus, et modificationes quascumque animæ nostræ, et nostrarum fibrarum, nostrorumque nervorum, et spirituum animalium motum. Imò potius concipere videmur, nullam inter varias animæ modificationes, et materiam quamcumque movendam proportionem, nullumque nexum haberi, aut haberi posse. Ex. g. quam *connexio efficiens* haberi potest inter volitionem meam, et brachii mei motum, aut quietem? Si mea volitio brachii mei motum pro libito producit, aut extinguit: quare volitio mea pro libito ut causa efficiens pulmonum meorum sanguinis, spirituum animalium motum non extinguit?

2. *Anima humana partium humani corporis movendarum nullam distinctam cognitionem habere videtur*. Quod tamen necessarium esset, ut diversorum motuum liberorum, & necessariorum, qui in ipso fiunt, esset causa efficiens. Si quoque supponamus, habere animam humanam aliquod actionis medium in fibræ, & organa, corpus, quod animat, moventia; ut tamquam causa efficiens motus tum liberos, tum necessarios, qui dantur, produceret, necesse profecto esset, ut totum eorum artificium penitus dignosceret; ut brachii, pedis, linguæ, cordis, pulmonis, stomachi, ceterarumque partium fibræ accuratissime distingueret; ceterum, pedem moveret ex. g. quum lingua movenda est: & machina humana exquisiti artis automatis sorti subesset, quod ignaro, & artificii inscio ditigendum, & ad motum disponendum committeretur.

Atqui sensus intimus noster monet, nihil horum nobis notum esse: nos nullo pacto interius artificium dignoscere, quo machina ad motum excitatur; nos fibræ pedis, & brachii motrices a fibræ oculi, & linguæ motricibus non distinguere: ubi motus incipiat, quo transmittatur penitus ignorare, & cur hic potius, quam alius motus; qua ratione in nobis enascatur, qua perseveret & motus species, & quantitas a diversis nostris necessitatibus, positionibus, affectionibus, volitionibus requisita. Nulla igitur ratione verisimile videtur, animam humanam esse causam efficientem motus, qui in corpore ab ipsa animato habetur. Ergo verisimile est varios humani corporis motus seu liberos, seu necessarios, transeuntes, aut permanentes a causa efficiente produci, quæ ab anima humana prorsus distincta sit.

Nota. Mitto aliqua argumenta, quæ hic sibi objicit au-

R 2 Flor,

Et, ex quibus probare intenditur, Deum auctorem fore peccati, si causarum occasionalium systema verum esset: hæc enim æquè influxus physici assertores urgent; qui sæpe optimè satisfaciunt, agentes: Deum illas actiones efficere tamquam causam universalem ad agendum, a prava voluntatis inclinatione determinatam, cum qua concurrere debet ad actiones physicas, si sartam vestem velit libertatem: quod causis occasionalibus suo modo applicant adstantiæ propugnatores. Sequentia argumenta occasionalistas tantum vexant.

1. Si anima humana non est causa efficiens, sed occasionalis tantum diversorum motuum humani corporis, sequetur, hominem semper posse aut suo, aut alteri cuivis corpori, quam libuerit indere indefinitam motus quantitatem; productio enim motus necessario pendet a libera volitione illum petente, & ejus existentiam determinante: porro humana voluntas semper petere, & determinare potest, quam libuerit, tum in proprio, tum in aliis corporibus, indefinitam motus quantitatem.

Resp. Deus, qui motus nostros liberos producit consequenter ad nostras liberas volitiones, non pro voluntatis nostræ libidine eos producit, sed ad *leges generales* ab ipso statutas, a quibus motus productionem pendere vult. 1. Libere nostræ volitiones nequeunt esse causa occasionalis nisi primitivi motus impressi, aut spiritibus, aut fibris nostris motricibus. Porro causalitas hæc occasionalis semper, aut spirituum animalium, aut fibrarum motricium naturæ est proportionata. 2. Primitivus hic spirituum animalium, aut fibrarum motricium motus est deinde causa occasionalis motus reliquo nostro corpori imprimendi; puta carni, atque ossibus, quibus brachium, aut crus constat; atque ita de ceteris. 3. Motus hic nostri corporis est tandem *causa occasionalis* motus aliis corporibus imprimendi.

Hinc sequitur, non a voluntatis nostræ libidine pendere, ut nostro corpori *arbitrariam* motus quantitatem tribuamus, naturam nostram excedentem: neque aliis corporibus a nobis sejunctis, & quæ attingere non valemus; neque iis, quæ attingere valemus, sed quorum massa immensa esset: hæc enim vim habent resistendi motui cuivis primitivo spirituum nostrorum animalium, aut fibrarum nostrarum motricium, a quibus universa vis motrix nostri corporis, et corporum procedit, quæ ut causa occasionalis posset ad motum excitare.

Obj. 2. Si Deus est unica causa efficiens motus; ad quid mirum, & humani corporis, & brutorum artificium? Quare post vehementes motus, quos Deus tantum efficit, lassi, & fatigati sumus? R. Si Deus nullas certas leges in motus productione, & communicatione sequeretur,

tur, objectio aliquid valeret, sed, positis hisce legibus, nihil valet. 1. *Mirum* hominis, & brutorum artificium, cui evidenter infinita intelligentia præest, in nostra hypothesi non est inutile. Inservit enim evidenter, juxta Dei dispositiones, quantum opus est, primo ne diversa animalis corporis partes diffringantur, aut luxentur in diversis concussionibus, quas in eorum ministerio subire debent: deinde ut vel minimus motus sensibilter, juxta individui exigentiam, diversis partibus sensibilibus, aut insensibilibus humani corporis communicetur, quæ juxta generales communicationis motus leges contingere nequirit in hominis, aut brutorum corpore, si rudis illud, & informis moles esset.

Unius lucis fasciculi motus satis sensibilter tenuissimas oculi fibras concutit, ut claram, ac distinctam objecti, lucem hanc emittentis, aut reflectentis, sensationem habeam. Si hic idem motus non fibras maxime mobiles in intimis oculi offenderet, sed rudem, aut nimis gravem materiam tantum, quid contingeret? Se nimium dividens, aut nimiam resistantiam inveniens, nullus feret, & insensibilis, nec claram, ac distinctam sensationem pareret, cujus occasio est. Non igitur oculi fibrarum tenuitas, ac mobilitas in nostra hypothesi inutilis est; juxta enim generales communicationis motus leges necessaria sunt, ut sensationis, quam experior, occasio sint. Idem dici posset de organo auditus, olfactus, gustus, tactus, de universo humani corporis machinamento, eademque ratione de omnium brutorum corpore.

2. Satis frequens disputationum philosophicarum vitium est, ut contra hypothesim aliquam objiciatur, quod *contra hypotheses omnes* æquè facit, ne illa quidem excepta, quæ admittitur, aut quæ impugnatae necessario sufficiens est. En rei hujus exemplum, quod breviter innuere opportunum est. Nostræ hypothesi objicitur, quod nobis in quavis alia hypothesi insolubile videtur. -- Nonne absurdum est dicere (ut dicunt, aut dicere tenentur, qui animam volunt causam efficientem motus sui corporis), animam *lassitudinis sensationem* experiri, quod in ipsa post violentos, ac diuturnos motus vis motrix exhauritur? Quid enim est hæc animæ vis motrix? est ne anima ipsa? at anima non exhauritur. Est ne quid in anima ab ipsa distinctum? at anima est substantia simplex, omnem naturam substantialem compositionem excludens, quæ tantum virtutem, aut vim motricem habere posset.

Quænam igitur hujus *sensationis lassitudinis* causa, aut occasio est, quam post diuturnum, aut nimis gravem laborem experimur? Facile est in nostra hypothesi præclarum hoc problema solvere. Quare itaque hanc lassitudinem

dinis sensationem experimur? quia in nimis diuturno aut nimis violento motu, nimis magnam *spirituum animalium dissipationem*, ac *jacturam* corpus nostrum patitur; atque hæc spirituum animalium jactura est causa occasionalis, cui Deus hanc sensationem adjecit, ut sitis sensationem partium humidarum jactura, sensationem famis partium nutrientium jactura adjecit. „

Obiect. 3. „ Si homo suorum motuum non est causa efficiens, quare illi agentis denominatio tribuitur, quum non agat? R. Diversi hominis motus, præsertim qui liberi vocantur, homini jurè tribuuntur; ipse enim conditionem ponit, seu *causam occasionalem*, quæ hos motus pariat. Homo igitur verè *physicè* in hos motus *influit*; neque enim haberentur, si actu suæ voluntatis homo eos existere non faceret.

Obiect. 4. „ Nulla major datur connexio inter Dei voluntatem, & motus productionem in natura, ac inter meam voluntatem, & productionem motus in meo corpore: ergo aut negandum, a Deo posse motum produci; aut fatendum, ab anima humana posse produci. Resp. Omnia Dei actionem in materialem naturam annuntiant, & ostendunt: nihil animæ humanæ in humanum corpus actionem indicat, aut probat. Nulla ergo a Deo ad animam humanam; aut ab hac ad Deum illatio.

1. Deus est ens natura, & perfectionibus essentialiter infinitum. Ejus igitur voluntas concipitur necessariò infinitè per se activa, & efficax, etsi ignotus nobis sit modus, quo agit. Intelligitur ergo, posse ejus voluntatem motum in materiali natura producere, etsi ignota nobis connexio sit hujus voluntatis cum motu producendo.

2. Contra; homo natura, & perfectionibus essentialiter limitatus est. Intelligitur ergo, non posse quoscumque effectus producere. Intelligitur ergo, effectus, quibus nullam proportionem dicit, illi non esse tribuendos. Atqui hujusmodi est motus humani corporis, qui datur, nec esse potest aut a materiali, aut a spiritali substantia, quarum compositum hominem constituit.

3. Motus regulares, & permanentes natura visibilis necessariò ostendunt *virtutem motricem in divina voluntate*: evidens enim est, motus hos dari; nec dari posse, nisi voluntate efficiente causa infinitæ intelligentis, & activæ: porro hæc non nisi Deus esse potest. Motus humani corporis liberi, aut necessarii non item in *humana voluntate virtutem motricem* indicant: fieri enim evidenter potest, ut Deus sit eorum causa efficiens, & humana voluntas sit eorum causa, tantum occasionalis.

4. Anima nostra, fortasse inquires, ita virtutem suam motricem sentit, ut existentiam suam sentit; ergo de illa, ut

ut de hac certa est. At in hoc manifestus est error, & æquivocatio, qua *sensus persuasionis* cum sensu objecti hujus persuasionis confunditur. Anima nostra putare potest, aut sibi persuadere, se in corpus suum *virtutem activam habere*, quin hinc sequatur hanc activam virtutem habere: sicuti putare potest, aut sibi persuadere, materiam virtutem activam habere, quin hujus opinionis, aut persuasionis objectum re ipsa existat. At error nihil probat; & *persuasio non est semper demonstratio*, saltè apud philosophos.

Obiect. tandem: „ Si Deus esset cujuscumque motus causa efficiens, nullus daretur motus vitiosus; & venator ex. gr. in leporem collimans, illum numquam non trajiceret. Venator enim, quantum in se est, omnia præstat, quæ ad ictum in leporem dirigendum sunt necessaria; Deus verò numquam fallitur in directione, & motu fistulæ venatoriæ tribuendo, ut lepus trajiciatur: ergo lepus semper trajici deberet. Resp. Deus est, qui & corporis nostri, & corporum, in quæ agere videmur, motus efficit. At nos sumus, qui eorum magis, minusque promptam, & magis, aut minus aptam directionem determinamus: porro motus hi tandem a primitivo spirituum animalium, aut fibrarum motricium motu derivantur.

1. Deus in motu producendo numquam fallitur. Semper immutabiliter præcisam motus qualitatem, & quantitatem efficit, quam ex generalibus communicationis motus legibus postulat *causa occasionalis* a re creata, sive materiali, sive immateriali, intelligente, sive non intelligente, libera, aut necessaria illi exhibita. At res creata intelligens, & libera, de qua hic sermo, non semper Deo causam occasionalem exhibet, unde motus consequatur ab ipsa intentus. — Tunc verò non motus ab ipsa intentus, sed omninò diversus emergere debet: ipsa verò tunc fallitur, non auctor motus. Ex. gr. cur venatoris ictus leporem, aut perdicem non attingit, in quam collimat? quia in spiritibus suis animalibus, vel in suis fibris motricibus, motus qualitatem, & quantitatem determinat, quæ cetera non ita disponit, ut venatoria fistula in leporem, aut perdicem trajiciendum rectè dirigatur. Idem dicas de ludente pilis eburneis in abaco, qui in pilam in quam collimat, ea, quam trudit, non impingit; deque similibus.

2. Experientia, & consuetudo sensim sine sensu animam docet, causam occasionalem ponere, a qua in spiritibus animalibus, sive in fibris motricibus motus enasci debet aptus effectum certò producere quem intendit: ex. gr. quid in venatore præstat venandi consuetudo? Efficit, ut anima exerceatur, & assuescat, eam velle motus qua-

litate & quantitatem, quæ in spiritibus animalibus, aut in fibris motricibus necessaria est, unde oculus, & brachium celeritate opportuna moveantur. Efficit quoque, ut anima exerceatur, & assuescat, citò, & exactè angulos directionis definire, sub quibus fistula venatoria collimari debet, ut scopus attingatur. Quare venator istu suo aberrat, quia vel diligentiam non satis adhibens, vel experientia carens, voluntate sua exigit, ac determinat in spiritibus, vel fibris motricibus *motum ineptum*, seu motum. quo juxta generales communicationis motus leges, objectum, in quod collimat, attingi non debet. Non ita aberrabit, quum experientia, & usus illum docuerint in suis spiritibus animalibus, aut in fibris motricibus quantitatem, qualitatem, directionem motus ab effectu obtinendo requisitam aptius determinare. Idem dici potest de ludentibus pilis eburneis in abaco, aut reticulo in sphaeristerio, ac de ceteris. Illos usus docet, causam occasionalem aptius dignoscere, ac determinare, a qua intentorum motuum series universa procedit, ¶ Para Met. tom. 3. a num. 1223.

§. III.

Systema Influxus physici.

427 Reliquum est *systema causarum efficientium*, sive, ut jam loquendi suscepit consuetudo, *systema influxus physici*, situm in vera, ac mutua efficientia, qua animo adversus corpus, & huic adversus animam attribuitur. Docent nimirum ejus defensores, naturas has plurimum dissimiles, ita sibi esse adstrictas, ac devinctas, ut altera in alteram verè, atque efficienter influat; neque tamen ea adione ex una in alteram quidquam transferri; sed impressis in sensu motionibus, & nervorum ope ad cerebrum usque propagatis, mentem ad informandas rerum notiones determinari; & vicissim suborta in animo voluntate membri cujuspiam commovendi, nervos continuo impelli, motusque in eo membro voluntarios consequi. Quare opinantur hi philosophi sæpè in humano corpore inchoari motus, qui causam in corpore ipso antecedentem non habeant, sed ex animi appetitu, & movendi facultate progignantur: sæpe item ad mentis arbitrium motiones in membris extingui, nullo in natura corporea motu consequente.

Systema causarum efficientium, etiamsi obscuritate non modica sit implicitum, defendi tamen posse videtur. In primis enim ex eo intelligitur, quomodo corpus animo instructum vivat; quo item modo mens corpori unita ex

ve-

vero dicatur: quod utrumque in systematis superioribus explicari nullo pacto potest. Deindè sentimus profectò, animam pro varia corporis mutatione vario modo affici; nunc dolore, cujus est morsus acerrimus, nunc voluptate perfundi: modò languere, modò vigere, & ad exequendum munus suum aptissimam esse: unde admodum est verisimile, corporis impulsionibus animum revera appeti, ac affici. Videmus præterea, ad mentis nutum motiones in membris voluntarias, admirabili celeritate, & constantia consequi: igitur probabile est, eas a mente ipsa proficisci: ut adeò systema hoc primi defensores ab ipsa natura didicisse, non ipsi reperisse videantur. Quid quod nulla unquam ratio sufficiens proferri possit, cur idez in nobis tam dissimiles enascantur, nisi ad pulsiones in organis impressas confugiamus? Denique Wolfius, adversarius in primis acer, fateri coactus est, eam observari in animo, & corpore colligationem, quæ esset, si veram in sese efficientiam exercerent: quum ergo in ea efficientia neque repugnantia ostendi ulla possit, & effectus omnes mirum in modum consentiant, nihil causæ est, cur eam sententiam repudiemus. Nam qui propter naturarum dissimilitudinem facultatem corpus movendi ab animo submovent, hi illam a Deo submovere debent: earum proindè oratio non jam a philosopho, sed a religioso censore opprimenda est „

„ Schol. Qui dimicationem contra hoc systema susceperunt, plura confestim agglomerant, quæ nulla defensionis ratione posse videntur; nos selectione quadam utemur, & summa tantum capita perstringemus. Ajunt itaque hanc opinionem non posse sustineri, nisi concedatur ex animo in corpus, & vicissim ex corpore in animam quidpiam transfundi, idque sonare ipsum *influxus physici* vocabulum. Wolfius hac in re disputat, quasi de verbo, non de re laboretur. Quum corpus in mentem agere, aut fluere contendimus, pingui sit ingenio, oportet, qui sic accipiat, quasi si Vienna influat in Danubium: id intelligimus, vim dumtaxat, ac naturam mentis a commotionibus cerebri sic affici, ac dirigi, ut representationes in ea oriantur, minimè verò ideas rerum externarum e corpore in mentem quasi commeare. Similiter, quum mens commovere manus, aut pedes dicitur, non est putanda motum quemdam suum eis impertiri: sed vim, quæ corporis elementis insita est, sic excitare, & quodammodo determinare, ut motus demum in his partibus consequantur. Certè ne tum quidem, dum corpora in sese agunt, quidpiam effluit de uno in alterum. Sed quoniam neque mentis indolem, neque structuram nostri corporis intimè pervidemus, non parva semper obscuritas in his enuclea-

tè

te explicandis residebit: & pleraque in scholis disceptata ex eo sunt genere, quod, quum quis præclare didicerit, nihil sciat. Illud certum, agitationibus cerebri animo non communicari motum quemdam intestinorum corporibus proprium; sed eum modo naturæ suæ conveniente ad agendum determinari.

2. Negant ab anima posse percipi membra corporis, ut cui prorsus ignota sit admirabilis nervorum, & musculorum structura, quorum tamen ope hæc membrorum motiones efficerentur. Verum quis est tam excors, quem ista moveant? Responsum occupavit illustris Kautzenius in syst. caus. effi. c. p. 193. „Concipe, inquit, ab ingenioso quodam artifice fontem quemdam ad artis mechanicæ & hydraulicæ amussim ita constructum esse, ut quam primum asserculi, per quos aditus ad fontem datur, incedentium gressu deprimuntur, occulto mechanismo variarum rotarum, funiumque ope sub asseribus absconditorum, aliæ atque aliæ mirificæ species e fonte confestim prosiliant, quales v. g. fontes, Kircherus, Schottus, aliique describunt. Concipe jam tibi puerulo ad hocce spectaculum admissio, dum hac accurrit, Neptunum cum tridente minaci obviam fieri; dum illac, Nereides, ex alia parte Glaucum marinum, alibi vero Delphinos, & sic porro. Puer iste mechanismi absconditi ignarus, nec ad omnia præsentia attentus, non observabit, se revera actione sua producere hosce effectus: observabit tamen, si adversus eam partem processerit, semper sibi hoc potius, quam aliud obviam fieri objectum: poterit igitur jam pro libito hæc phænomena moderari, ac si v. g. Neptuni, ac sceptri ejusdem tricripitis contemplatione delectetur, efficere, ut prodeat, si scilicet versus certam plagam accurrat. Nemo dubitaverit, puerum horum motuum causam esse, ac actione sua phænomena producere. „Patet hoc exemplo, aliisque innumeris, ad movendam machinam hanc corpoream opus non esse, ut menti omnino ejus constructio penitus comperta sit.

3. Quærent, quinam possit fieri, ut mens cerebri pulsiones planè ignoret, si ab his veluti pervellatur, atque ad agendum excitetur? at quæri ex adversariis vicissim potest, quinam fiat, ut animus res extrinsecus positas, & magnis sæpè disjunctas intervallis acutè pervideat, cerebri tamen commissuras, & mirabilem coagmentationem, cui intimè præsens sit, non perspiciat? Sed missa hac quæstione, nodum hunc solvit Juancsicius Inst. Met. disp. 4. p. 240. hunc in modum: „In quavis profectò sensatione immediatè percipit mens motionem cerebri & motionem externi sensorii propagatam, uti infra declarabo: tumque hoc veluti nuncio, & signo rei illius, quæ in

sen-

sensorium impressionem fecit, accepto, ad rem eandem convertitur. Interea quum sensus nobis ab Auctore naturæ eo sine dati sint, ut per eos veluti fenestras, nuncios ac interpretes, intelligeremus ad usum vitæ res externas; nec ob brevitate[m] mentis nostræ ad res istas, quantum ad vitæ rationes satis est, adverteremus, si attentionem harum impressionum, quas illæ dependenter a sensoriis externis in cerebro excitant, occuparemur: idcirco sapientissima ejusdem Auctoris naturæ dispositione ita comparati sumus, ut impressiones illas neque percipiamus clarè, & distinctè, prout in nobis peraguntur: nec in illas attentionem nostram deſigamus; sed ut primum ipsas percipimus, ad objecta, a quibus adveniunt, convertamur. Proptereaque nec consideramus impressiones has, tamquam cerebri nostri affectiones; sed veluti qualitates objectorum sensibilium per sensus nobis significatas; ut adedò perceptionem ipsarum cum perceptione horumce objectorum confundamus; nec tam illas, quam hæc immediatè percipere nobis videamur. Hinc fit, ut neque conscii nobis simus, impressiones easdem nos percipere; neque sciamus, quo pacto, quave cerebri parte peragantur. „

4. Quærentur, præcipuam quamdam naturæ legem subduci, & convelli propterea, quod si ea opinio valeat, non eadem constanter obtineat virium vivarum in mundo quantitas, quum vis quædam movens oriatur in materia aliqua, quæ ex nulla alia in eam derivetur; & quædam in gratiam animæ intreat, quin ulla alibi progignatur. Verum scire in primis ex Wolfio pervelim, qui ista objicit, ubinam demonstraverit, vires quasdam vivas in natura esse, aut si sint, eas a quantitate motus omninò distingui? Sunt sanè hodie homines doctissimi, qui putent, effectus omnes ita pendere a vi inertie, & minimis, ac perpetuò pereuntibus potentiarum actionibus, ut vires vivæ sint planè superflue: sunt, qui eas a motus quantitate nihil differre arbitrentur, Wolfiumque ea in re egregiè refellant; in horum sententia lex illa decantata locum non habet. Sed demus eam reapse extare: an uspiam obtinebit alibi, quam in corporum collisionibus, in quibus solis ante; & post conflictum eadem illa virium quantitas habebitur? Certè res est indubitata in elasticorum corporum incursionibus velocitatem comparativam eandem semper conservari: idem tamen in aliorum conflictu non obtinet: an ergo idcirco perturbari naturæ ordinem clamitabunt? non opinor: alia quippè est hujus, alia superioris collisionis natura. Similiter ergo de naturæ perturbatione queri desinant, si eam legem mutua corporis, ac animi actio non sequatur; aut probent, his quoque naturis in sese agentibus legem eandem esse præ-

sti-

stitutam; quod quidem nunquam efficiet, quum lex ipsa generalis Newtoni, ex qua speciales motuum regula dimanant, accomodari ad animum nequeat.

5. Sunt, qui hanc sententiam pugnare cum animorum immortalitate arbitrentur. Si enim efficienter influat corpus in animum, censent, illum corpore isto exsolutum aut vivere, aut aliquid operari non posse, ut cui desit adminiculum ad agendum necessarium. Ego verò miror hæc a quoquam objici, qui se in Leibnitii sectatoribus profiteatur: non enim debuit ignorare virum illustrem in ea fuisse opinione, ut putarit, numquam defore animabus corpora subtiliora, etiam quum ex his crassioribus emigraverint. Sed utcumque istud sit, animus terrenis his vinculis exsolutus poterit sanè modo longè nobiliore actiones suas exercere, quas quidem nunc, corpore adjuvante, efficit, non propter naturæ suæ imbecillitatem, sed propter arctissimam cum eo domicilio copulationem. Quemadmodum ergo ridiculus sis, si, quod inclusus in carcere solem absque fenestra contueri nequeas, ex eo velis efficere nihil te, quum carcere exieris, posse cernere: ita quamvis animus propter corporis terreni consortionem non queat quidquam sine ejusdem adjumento percipere, perperam hinc colligas, eum, quum liber evolaverit, circumjecta corpora non posse comprehendere. „ Ea profectò tam multò puriora ac dilucidiora cernentur, quum, quo natura fert, liber animus pervenerit: nam nunc quidem, quamquam foramina illa, quæ patent ad animum a corpore, calidissimo artificio naturæ fabricata est, tamen terrenis, concretisque corporibus sunt intercepta quodammodo; quum autem nihil erit præter animum, nulla res objecta impediet, quominus percipiat, quale quidque sit „ Cic. Tusc. Quæst. lib. 1. cap. 10.

6. Duo celeberrimus harmoniæ Leibnitianæ propugnator Bulfingerus objicit. Ac primo quidem in Dilucid. Phil. §. 327. hunc in modum disputat. „ In quocumque entium genere effectus non est tantus, quantus serid intenditur; ibi datur proportio inter vires ad effectus applicatas, & quantitatem ipsius effectus: ille igitur effectus non dependet a viribus cum effectu quoad proportionem incomparabilibus; atqui vires animi, & corporis motus sunt quoad proportionem incomparabiles: ergo effectus, quales in corpore movendo experimur, non procedunt a viribus animæ „ Deindè in tract. de Harm. præst. ait, admissa corporis in animam efficaciam, effectum causa sua majorem fore, quod perabsurdum est. Contendit enim integrum, ac plenum effectum corporis nostri viribus respondentem esse motiones cerebri; causam ergo ab effectu vinci, si perceptiones, quæ in mente conformantur, eisdem insuper

at-

attribuantur. Hæc ille. Sed neutrum est lethale testum: nam quod ad primum attinet, si vox *proportionis* apud Bulfingerum sonet comparisonem duarum rerum, quæ ejusdem sint generis, sive quarum utraque ad eandem unitatem revocetur, quis unquam dabit inter quamvis causam, & effectum eam proportionem intercedere? Certè si id universè valeat, ne ipsa quidem vis animi erit ad suas actiones comparabilis, ac proindè non erit causa perceptionum, quod utique nec ipse assentit adversarius. Sin autem vocabulo *proportionis* ea subjecta sit notio, quam subjicere communiter geometræ consolent; verum profectò non est, vires animi ad corporis motus non esse comparabiles: earum enim virium contentioni motuum in corpore quantitas accurata semper proportionem respondebit, ita ut vis major incitationem, vis minor debiliorem motum constanter efficiat. Sed & telum alterum facile retundimus. Corpori aliam a motu effectionem nos quidem minimè assignamus, neque enim ideas in animo proculd a corpore dicimus, sed a mente ipsa motione cerebri veluti admonita. Quare plena corporis effectio motus, est animæ perceptio. Si quis ad extremum dubitet, unde ingentes illæ membrorum incitationes possint ab animo effici, adeat doctissimum Borellum, qui incredibiles musculorum vires e principiis mechanicis accuratissimè demonstravit: nobis enim neque otium, neque propositum est ista minutatim persequi. „ Mako Psychol. cap. XI.

428 Schol. In Diss. ima. c. 5. §. 1. exscriptis, ut nunc, Paræ, ac Maki sententiis, exposuimus, quid nobis occurreret, ut intricatissimam hanc questionem, si fieri posset, nonnihil enodaremus. Nec aliud hic nobis addendum ad ea, quæ inibi diximus, superest, nisi ad casum singularem commercii animæ cum corpore derivare. Ac primò quidem corpus in animam motus transferre, ac mediis nervorum, ac fibrillarum cerebri concussionibus externorum objectorum impressiones ad ipsam animæ substantiam concutiendam propagare; res est notiones philosophicas pervertens, quas de essentiali discrimine materiæ inter, ac spiritum hætenus tradidimus, ac deinceps exponemus, ferè omnium philosophorum, qui *Materialistæ* non audiunt, suffragio comprobatas. Audiatur recentissimus omnium Antonius Ludenna, cujus *Metaphysica* Camerini non ita pridem edita nuper in manus venit.

„ Hoc quidem systema (influxus physici), quod omnes ferè scholastici tenere, quum obscurissimum sit, tum ex eo animos nostros corporeos esse, nec a materia secretos facillè quisque demonstrare poterit, dummodò per influxum physicum vera actio, et physica corporis in animum intelligatur, nec ad alium sensum transferatur vox;

ac

ac propterea ne defendi quidem posse judicamus, illæzis juribus religionis. Quare nihil mirum est, quod nostris temporibus hoc totum systema ubique probatum ac receptum fuerit ab his præsertim, qui animorum, et materiæ vires invicem confundere, et permiscere satagebant, vel certè vires materiæ ultra æquum perducere voluerunt. Contra hos igitur potissimum agendum, qui quæstionem vero sensu intelligentes, tantam esse vim materiæ constituerunt, ut verè ea possit in spiritum agere... Etenim si corpus in animum physicè ageret, physicamque actionem exerceret, nonne motum ipsi corporeum inprimeret, et verè communicaret? Atqui hæc motus communicatio fieri nulla ratione potest, nec planè intelligi, nisi spiritus concretus, et corporeus, et prorsus impenetrabilis habeatur... Atque hoc quidem argumentum ita efficax, et robustum existimo, ut eo penitus conficiatur, vires materiæ diversis esse generis, et ordinis, si viribus spiritus comparentur,,. Metaph. lib. 3. cap. 4.

2. Etiam si hoc absurdum in actione animæ respectu corporis non adeò luculenter eluceat; tamen ob diversitatem utriusque naturæ nulla proportio videtur intercedere inter actiones spirituales, quales sunt illæ animi, ac motiones corporis ab illis excitandas, si hæc per emanationem quamdam, aut fluxum physicum ab una in alteram substantiam diffusum explicentur. Equidem tam difficile est, actionem corporis in animam hoc sensu explicatam concipere, quam illam animæ in corpus simili modo transfusam. Nec illa activitas spiritus aliquid juvat, ut ei efficientia aliqua per influxum physicum in corpora tribuatur: ordinis quippè diversi sunt motus ille corporeus, ac vires spirituales animæ: ut proinde in *sphæra*, ut ajunt, virtutis unius alterum contineri non possit. *Est in juvenis, est in equis patrum virtus, nec imbellem progenerant Aquilæ columbam.*

Quod si dixeris, Deum substantiam spirituales naturam omnem materialem percipere, ita ut supremus, ac primus rerum motor dicatur: ajo, istiusmodi actionem nullum motum, nullam emanationem, nullum influxum ab una in alteram substantiam transmeantem importare. Supremi domini in omnem naturam hæc actio est; qua *ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt*: quin opus sit Deum concipere veluti brachium extendentem, ac naturam e nihilo extrahentem, & conservantem eadem virtutis aut virium interna quasi effusione in substantiam creatam transmissa. Phantasmata hujusmodi ab rebus materialibus hausta ad divinam virtutem transferimus, modumque omnem operandi in natura ad imaginationis nostræ imbecillitatem confingimus. Re tamen id, quod *vim activam dicimus, actionem, influxum, operationem, concursum,*

motionem, ac si qua sunt alia; nihil in Deo relatè ad creaturam vel creationem, vel conservationem; aut etiam *causæ primæ* (155) cum *secundis concursum* involvit, nec aliud est nisi decretum divinum, cui omnis natura se præstat, ut juxta leges ab ipso dictatas in talibus circumstantiis respondentes effectus exoriantur.

Si licet in parvis exemplis grandibus uti; hoc modo etiam naturam omnem operantem concipio; secundarumque causarum *vim activam, actionem, influxum, operationem* cet. ita explico, ut modò in prima causa intelligi posse enuntiavi. Hoc unum invenio discrimen inter causam primam, ac secundam; quod illa nulla a causis secundis dependentia cuncta operatur; hæc supremi imperii velut instrumenta sunt, quibus mediantibus effectus in natura ponuntur. Ad casum singularem rem deducamus. Simul ac sensus externi pervelluntur, protinus ab hac permotione in anima sensatio excitatur, puta, ad æris campani nunc meas aures contudentis pulsus sensatio illa, quam auditionem vocamus, exoritur. Quid igitur rei est hujusmodi sensationis productio? Fac, Deum, remotis causis mediis, hanc sensationem in anima excitare: sanè, si motionem aliquam in Deo fingas ad modum corporeæ actionis, hanc ideam, sola voluntate divina id decernente, formari in anima concedes. Hoc igitur modo, & ad percussionem organi formatam fuisse dico illam sensationem in anima, Deo nimirum sic decernente, ut percussioni externæ interna illa excitatio respondeat. Quod etiam ad motus corporeos ab anima excitatos transferre licet. Si juberet Deus, motum aliquem excitari, puta, motum manus meæ hæc exarantis, opusne esset aliquid infundere in nervos, aut ipsos arripere, ac dirigere, veluti pueri manum, characteres formantis, nostra quandoque manu commovemus? Sanè hoc absurdum esset concipere, omnipotentis sua voluntate, ac ut ita dicam, omnimovente, id decernere satis est, ut motus iste protinus formetur, ac manus characteres depingat. Atqui id ipsum fieri posse, anima id volente, manifestissimum est; quod enim Deus, nulla mediante causa secunda, facere potest, cur, ipsis concurrentibus, operari nequeat, haud satis video. Nec alium reperies modum actionis Dei explicandæ, qui in maximas difficultates non impingat, ac argumentis supra allatis non urgeatur.

Oppones fortasse; id demum est nihil producere, ac verbo tenus causas appellare. Scilicet nec causam primam aliquid producere dices, si hic modus producendi non est talis, ut veræ causæ nomen mereatur. At si prima causa *verè efficit, si physicè insuit* in effectus, qui ad ejus præsentiam nutu tantum educuntur; si hæc *vera causalitas*,
atque

atque *actio*, *productio* &c. dici meretur: cur causis secundis id denegari possit, suo modo id peragentibus, non video.

Quod si ad alia te convertas, ac dicas, *magnam stultitiam esse rerum Deum facere effectorem, causas rerum non querere*: quin & philosopho indignum esse ad Deum recurrere, ubi difficultas aliqua sistitur, quam superare non possumus. Maxime, inquam; *nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus extiterit*. Enimverò quocumque te veritas, in eas salebras impinges, quæ gradum referre cogent: ceterum, *si quid novisti rectius istis, candidus imperti; si non, his utere mecum*.

CAPUT SEPTIMUM.

De Idearum Origine, & Natura.

429 **M**onitis obsecundantes, quæ prudentissimè Jaquierius metaphysicis præbet (389), quæstionem de origine idearum intellectus nostri limites longè excedere; historicè tantum, quæ in hoc argumentum a philosophis congesta sunt, expendemus; quin aut alicui sententiæ calculum adjungamus, aut melius aliquid in medium præferre tentemus. „ Tu verò ne ista asciveris, neve fueris commentitiis rebus assensus: nihil sentire est melius, quam tam prava sentire. Non ergo id agitur, ut aliquid assensu meo comprobem, quæ tu vide, ne imprudenter etiam postules, non solum arroganter; præsertim quum ista tua mihi ne probabilia videantur... sed cur raptor in invidiam? licetne per vos nescire, quod nescio? „ ajebat Cicero in Lucul. c. 40. 41.

430 Animam pollere facultate ideas formandi, jam art. 329 statuimus, a conscientiæ testimonio id derivantes. Quatuor autem modis hujusmodi perceptiones effici, ac animæ sisti interiore tactu cognoscimus. Et primò quidem dum res sensibiles nobis præsentibus sensuum organa pulsant, animamque quodammodo concutiunt. 2. Dum sensibilia objecta, quæ quondam animam excitarunt, quamvis præsentia non sint, iterum ipsi representantur. 3. Insensibilia objecta quadam forma corporea veluti induta videre etiam interdum in penetralibus animæ nostræ solemus. 4. Demum objecta insensibilia omni imagine corporea destituta etiam percipimus. Primi generis ideas a sensibus provenire, sive opè sensuum acquiri, indubium est: secundi, & tertii generis a phantasia antiquas sensationes renovante provenire, jam art. 353 statuimus.

431 Ad perceptiones objectorum insensibilium, quod attinet, *reflexione, attentione, ratiocinio, abstractione* a

men-

mente formari credunt, qui innatas ideas, modò explicandas, aut causas occasionales non admittunt; remque hoc exemplo illustrent. Postquam ratiocinio mens nostra eruit, existere oportere aliquid ens necessarium, quod res contingentes ad existendum determinet; ideam hujus entis abstrahendo sibi formare nititur hoc modo. Res creatas perfectionibus præditas considerans, & perfectiones ab imperfectionibus, quibus necessariò admixtæ sunt, separans, ac in immensum augens; illud, quod entium contingentium causam primam esse comperit, his veluti circumvestit, eique adjudicat; ex quo entis necessarii infinitè perfecti ideam sibi comparat, perfectiones ab imperfectionibus segregando. Simili methodo ideas universales a mente exculpi docuimus. Log. art. 15.

432 Schol. Si ideæ vocabulo id solum intelligas, quod imaginem quandam objecti sistit; certum videtur, dari posse sensationes ab ideis disjunctas. Odor, sonus, frigus, calor &c. quorum sensationes in anima excitarentur, remotis objectis, a quibus proficiscuntur, nullam imaginem talis sensationis in anima depingerent. Entium pariter abstractorum ideæ, rerum moralium &c. sine corporea ulla sensione actu existente ab anima effici videntur. Ceterum sensationes plerumque ideis conjunctas esse, quotidiana experientia comprobamus.

433 Certum omninò videtur, animam objecta externa videre in imaginibus, sive ideis quæ interius ab extrinsecis pulsionibus formantur. Quomodo autem hujusmodi ideæ in anima conformantur, quæ vim representativam habeant, veluti pictura, rerum, cuius sunt imagines? Sint necne hujusmodi imagines ab ipsa animi perceptione distinctæ? En argumentum, quod omnium philosophorum ingenia torsit; ac in posterum etiam vexabit, si ea velint perscrutari, quæ obscuritate sunt involuta natura. En opinionum brevem expositionem. „ Utinam tam facilè vera invenire possem, quam falsa convincere „.

434 Democritus, & qui ab eo suam philosophiam mutuavit Epicurus, simulacra quadam subtilissima, ac oculorum aciem effugientia a rebus omnibus continenter jaculari, & quaquaversum emitti existimarunt; a quibus in interiorem animi sedem admissis, ac animi substantiæ veluti insculptis, visionem, perceptionem &c. criti existimarunt. Hanc etiam sententiam peripatetici *specierum impressarum, ac expressarum* nomine donatam, in scenam protulerunt. Species impressa per ipsos est imago illa, quæ per sensus transmeans, ad animam tandem appellit, ac intimè unitur; velut quum area lamina imagine insculpta chartæ applicatur. Ex hac intima unitione hujus icuncula cum anima species expressa excalpitur, quam substan-

Tom. II.

5

tia